

DIE HUIS BY NAG ONSKENDBAAR: 'N KANAÄNITIESE REGSBEPALING.

Daar is 'n viertal geskiedenis in die Ou Testament, wat verraaï dat gedurende die nag niemand die huis van 'n ander sal betree nie. Soos meer die geval is, weerspieël die verhalende gedeeltes van die Bybel in hierdie verband reëls en gebruike, wat in die wetgewing nie onder woorde gebring is nie¹⁾. Ons sal begin met die vier geskiedenis kortliks te bespreek.

Die duidelikste in verband met hierdie reël is die geskiedenis van Dawid se ontlooming toe Saul hom gevange wil neem²⁾. Dawid vlug weg uit die huis van Saul. Blykbaar is dit nag³⁾, altans wat in die Bybel „nag” genoem word: die tydperk dat dit donker is; die later Rabbyne sal dit nader omskrywe as die tyd dat mens geen wit draad van 'n swart een kan onderskei nie.

Van die plaaslike topografie van Saul se Gibeá weet ons helaas baie min. Albright se opgraving⁴⁾ het op daardie punt nie veel lig versprei nie. So is dit ook vir ons nie moontlik om die vlug van Dawid uit die huis van Saul⁵⁾ na sy eie huis te volg nie. Dit die vraag of ons ons moet voorstel, dat hy deur die smal kronkelende gangetjies van die stadjie voortgejaag het. Die huis van Dawid het vermoedelik wel deel uitgemaak van die „paleiskompleks” — as ons daardie groot woord mag gebruik — van die koning en sy familie. Ons kan ons dit die beste so voorstel, dat — analoog aan wat te Sigem gevind is⁶⁾ — die stad uit twee gedeeltes bestaan het, die koningskwartier of burg, en die burgerkwartier of benedestad. In die burg, wat in wese, na analogie van die huise van die aansienlikes, bestaan het uit 'n ommuurde binnehof waarop die afsonderlike geboue uitgekóm het, is na gelang van die noodsaaklikheid bestaande geboue as woonhuise aan die getroude kinders van die koning toegewys, of anders nuwe vir hulle gebou.

¹⁾ Vgl. bv. die gebruik omtrent die heupsening, Gen. 32:32.

²⁾ I Sam. 19:9-17.

³⁾ Die Septuaginta en Vulgata vermeld die nag in vs. 11 in plaas van aan die eind van vers 10, waar die Masoretiese teks dit het; hierdie verskil het geen invloed op ons beskouing nie.

⁴⁾ Dis waar dat ALBRIGHT in sy *The Archaeology of Palestine*, 1949, op p. 121 'n plattegrond gee van die „Citadel of Saul of Tell el-Ful (c. 1000 B.C.), restored”. Maar dis 'n rekonstruksie op grond van die vondste in een hoek, terwyl daar glad geen bewys is dat die gebou inderdaad so mooi simmetries en reëlmatig was as wat ALBRIGHT dit rekonstrueer nie. As ons egter wil uitgaan van hierdie min of meer hipotetiese plattegrond, dan kan ons aanneem, dat Saul se verblyfplek in een van die hoekbastions geleë was, en Dawid in een van die orige drie.

⁵⁾ Dis beter om in verband met Saul se koningskap nog nie te veel van 'n „paleis” te praat nie. Die citadel van Gibeá (vgl. die vorige noot) beslaan in sy geheel 'n oppervlakte van 150 by 105 voet, terwyl die binnehof omtrent 90 by 50 voet gemeet het.

⁶⁾ Vgl. F. M. TH. BÖHL, *Palestina in het licht der jongste opgravingen en onderzoekingen*, 1931, p. 63.

Dieselfde situasie kan ons veronderstel in die paleiskompleks wat Dawid later te Jerusalem bewoon het⁷⁾; ook in die verhouding tussen die hoofgebou van die Jerusalemse tempel en die kamers rondom die voorhof⁸⁾ kan ons dieselfde bouprinsiepe opmerk. Dit werk nog na in die woord van die Here Jesus oor die huis van sy Vader waarin baie wonings is⁹⁾).

Die vernaamste kenmerk van 'n dergelike bouwyse is wel, dat al die wonings hul uitgang op die een plein, die binnehof, het, terwyl die binnehof net betree of verlaat kan word deur een poort, wat natuurlik gedurende die nag geslote is¹⁰⁾. Daardie poort kan die verbinding wees tussen die burg en die benedestad; in ander gevalle is die poort van die burg tegelyk stadspoort, met ander woorde dit gee dan onmiddellike toegang tot die veld¹¹⁾).

In die laaste geval is dus die muur, wat die binnehof van die burg omring, tegelyk altans vir 'n gedeelte ook die stadsmuur. Geboue wat in die binnehof met hul agterkant teen die stadsmuur staan, sal dus met hul venster, as hulle dit het, uitsien op die oop veld. Dit is die situasie wat onderstel word in die verhaal wat ons op die oomblik besig hou: terwyl die uitgestuurde dienaars van Saul die ingang van die huis van Saul bewaak — hulle staan dus op die binnehof van die paleiskompleks — word Dawid deur sy vrou die venster uitgehelp, sodat hy meteens buitekant die stad is en kan ontvlug.

Tot sover is alles duidelik. Die merkwaardige is egter, dat die koning deur sy dienaars die huis van Dawid laat bewaak, pleks van dat hy hulle gebied om dit binne te dring en Dawid gevange te neem. Hierdie terughouding geskied nie uit 'n sekere matiging nie, want dit is die bedoeling van Saul om Dawid te laat doodmaak. Maar hy wag met die uitvoering van sy plan tot die môre. Ten onregte word dit wel so verklaar, dat die uitvoering van 'n doodvonnis nie by nag sou mag plaas vind nie¹²⁾. Dis seker waar dat doodvonnisse moes wag tot die môre¹³⁾, maar dit sou tog veiliger gewees het om Dawid alvas gevange te neem. Daarom moet ons wel aanneem, dat daar 'n reël bestaan het, dat die huis van 'n ander nie by nag betree mag word

⁷⁾ Dit is altans die indruk wat mens uit die geskiedenis van II Sam. 13 kry; as kontras vgl. II Kron. 8:11.

⁸⁾ Vgl. Neh. 13:4, 5, en P. VOLZ, *Die Biblischen Altertümer*, 1914, p. 49.

⁹⁾ Joh. 14:2.

¹⁰⁾ Dieselfde bouwyse word aangetref by die Hetiete, vgl. A. A. KAMPMAN, *De historische beteekenis der Hethietische vestingbouwkunde*, 1945, fig. 34, 47, 51.

¹¹⁾ Dit was die situasie te Sigem, wat die N.W. poort betref, vgl. A. G. BARROS, *Manuel d'archéologie biblique*, I, 1939, p. 184-186.

¹²⁾ A. SCHULZ, *Das Buch der Richter und das Buch Ruth*, 1926, p. 83.

¹³⁾ Vgl. *Sanhedrin* V, 5: „As hulle hom onskuldig bevind, spreek hulle hom vry; as (hulle hom) nie (onskuldig bevind nie), verdaag hulle sy proses tot die volgende dag. Hulle verdeel hulle in pare, en gebruik min voedsel; wyn drink hulle die hele dag nie. Heel die nag wissel hulle hul opinies uit. Die volgende dag kom hul vroeg in die môre na die geregshof” . . . Vgl. ook Matth. 27:1.

nie, en dat selfs die koning hierdie reël nie kon oortree nie. Die res van die geskiedenis, die tweede koms van die dienaars van Saul, waarby hulle in die huis binnekom, en die gesprek van Saul met sy dogter, sal in die daarop volgende môre plaas gevind het.

* *
*

Die tweede voorbeeld van die onskendbaarheid van 'n huis by nag vind ons in die geskiedenis van Elia. Na die gebeurtenisse op die Karmel kom Agab, voorafgegaan deur Elia, met die val van die nag in Jisreël aan¹⁴). Daar verneem Isebel van hom wat plaas gevind het, en sy besluit om wraak te neem vir die dood van die vier honderd en vyftig Baälsprofete. Daatoe stuur sy 'n „boodskapper“; die teks gebruik hier dieselfde woord as in die geskiedenis van Dawid se vlug, waar ons van „dienaars“ gesprek het. Die bedoeling was natuurlik nie, om inderdaad 'n boodskap oor te bring nie, maar om Elia gevange te neem. Ons mag ook gerus aanneem, dat hierdie „boodskapper“ van die koningin 'n aantal onderhoriges by hom gehad het.

Hierdie boodskapper spreek nou woorde, wat mens as 'n waarskuwing of as 'n bedreiging kan opvat: „Sekerlik sal ek môre sulke tyd jou siel maak soos die siel van een van hulle.“ Wat is die sin daarvan? As ons in ons Bybeluitleg 'n bietjie romantiek wil bring, dan verklaar ons dit as die bedekte waarskuwing, wat die „boodskapper“ aan die profeet gee. As dienaar van die koningin moet hy sy opdrag uitvoer, maar soos meer manne aan die hof¹⁵) het hy eerbied vir Elia gehad en daarom die eed van die koningin, in die teenwoordigheid van die hof uitgespreek, voor die ore van Elia herhaal — met verandering natuurlik van die derde in die tweede persoon, vir sover Elia aangaan.

'n Ander verklaring dra meer 'n psigologiese karakter. As Elia die aand reeds hoor, dat hy die volgende môre sal sterf, sal hy die hele nag met die doodsangs moet worstel. Die koningin sou op hierdie verfynde manier die lyding van die profeet groter wil maak.

Geen van die twee verklarings bevredig egter. Die eerste veronderstel te veel wat ons nie weet nie; die tweede gaan uit van 'n moderne opvatting, wat sekerlik nie die van die Bybelse tyd was nie. Dis eers in die laaste tyd, sinds omtrent een en 'n halwe eeu, dat 'n plotselinge dood verkies word bo een wat 'n tyd tevore aangekondig is. Nog minder bevredigend is die opvatting van die Leidse Vertaling, dat die koningin die boodskap stuur met die bedoeling, Elia tot verlating van die land te dwing. Isebel was daar nie die vrou voor, om 'n dergelike „taktvolle“ politiek te volg, of om haar vyande aan haar wraak te laat ontsnap nie.

¹⁴) I Kon. 19:1-3.

¹⁵) Bv. Obadja, I Kon. 18:3-15.

Maar hoe dit ook al mag wees, die opmerklike in die geskiedenis is weer, soos in die geval van Saul en Dawid, dat die voorneme om Elia te laat doodmaak nie onmiddellik ten uitvoer gelê word nie. Ook hier kan mens dit nie volledig verklaar deur daar op te wys dat doodvonnisse nie by nag gevel of uitgevoer is nie, want dit sou seker verkiesliker in die oog van Isebel gewees het, om Elia in ieder geval gevange te neem. Van die bestaan van 'n gevangenis, waar op bevel van die koning mense, ook reeds voordat die vonnis gevel is, opgesluit kon word, verneem ons elders in die geskiedenis van Agab¹⁶); dis waar dat hierdie gevangenis hom in Samaria bevind het, maar ons kan gerus aanneem dat die ander residensie, Jisreël, ook so 'n inrigting gehad het.

Die werklike verklaring vir die vraag, waarom Elia nie gearresteer is nie, moet gesoek word in die feit, dat selfs die trawante van die koningin Isebel nie die reg of die moed gehad het om 'n anderman se huis na sonsondergang te betree nie. Die enigste wat gedoen kon word, was om die huis, waarin Elia hom bevind het, te bewaak. Op die een of ander manier het die profeet daarin geslaag om die waaksaamheid van Isebel se dienaars te verskalk. Ongelukkig hoor ons geen nadere besonderhede hieroor nie; ons weet net dat die profeet homself aan die wraaksug van Isebel onttrek het.

* *
*

Die derde geskiedenis wat ons in hierdie verband wil bespreek bring ons buitekant die Israelitiese samelewing. Ons dink aan die oorbekende verhaal oor die verkenners wat by Ragab te Jerigo onderdak en skuiling gevind het¹⁷). Die situasie van Ragab se huis het ooreengekom met die wat ons as die mees waarskynlike vir Dawid en Migal se woning gevind het, egter met hierdie onderskeid, dat Ragab natuurlik nie in die paleiskompleks, dog in die burgerkwartier gewoon het. Maar ook haar huis is een wat aan die agterkant uitsien op die vrye veld, met ander woorde dis op en in die stadsmuur gebou¹⁸).

Die verkenners kom teen die aand, volgens die rapport wat die koning van Jerigo bereik, selfs nadat die nag reeds ingeval het, in die huis van Ragab aan. Die koning stuur 'n paar van sy manne na Ragab toe, maar nie met die opdrag om die huis te doorsoek en die verkenners gevange te neem nie, dog net om van haar te vra om die manne uit te lewer. Hoewel Ragel 'n vrou met 'n baie lae sosiale status is, het die koning blykbaar geen reg om die huis te laat binne-dring nie. Die bevel om die manne uit te lewer is ook nie 'n blote gebod nie, maar word van 'n motivering versien. Uit alles blyk, dat die koning se mag nie verder reik as die drumpel van sy onderdane se woonhuise nie — altans gedurende die nag.

¹⁶) I Kon. 22:27.

¹⁷) Josua 2:1-21.

¹⁸) J. DE GROOT, Jozua (Tekst en Uitleg), 1931, op 2:15.

Hierdie geskiedenis is daarom vir ons doel so belangrik, omdat dit bewys dat die onskendbaarheid van die huis by nag nie maar net in die Israelitiese samelewing erken is nie, dog ook in die voor-Israelitiese Kanaän bestaan het. Die Jerigo van voor die intog van die Israeliete was 'n puur-Kanaänitiese stad, en in hierdie milieu vind ons 'n volslae erkenning van die reg van die huiseenaar om dit by nag vir elkeen, selfs die koning of sy verteenwoordigers, geslote te hou. Die feit dat Ragab haar gaste op die dak onder 'n hoop vlasstoppels verbêre, wys daarop dat sy met die moontlikheid van 'n huissoeking wel rekening gehou het; maar daar is niks in ons verhaal wat daarop wys dat die koninklike trawante ook inderdaad die huis deursoek het nie. Die voorsorg van Ragab om die verkenners te verbêre was dus oorbodig.

* *
* *

Ook die vierde voorbeeld bring ons buitekant die eintlike Israel. Toe Simson te Gasa 'n besoek by 'n vrou van onsedelike lewenswandel aflê, het die inwoners van hierdie Filistynse stad daarvan gehoor. Maar hulle dring nie in die huis van die vrou binne nie. Dit lyk heeltemal onlogies: dit moes vir hulle die gemaklikste gewees het om Simson te verras terwyl hy slaap. Maar hulle waag dit nie om die huis van die vrou te betree nie. Hulle bewaak die stadspoort en wag op die daeraad, om hom, as hy die stad verlaat, aan te val en dood te maak¹⁹⁾. Ook hier sou mens weer kan dink dat die beswaar gerig was teen die gedagte om iemand gedurende die nag dood te maak. Maar ook hier word hierdie veronderstelling weerlê deur die vraag, waarom hulle dan hom nie oorweldig en gevang het nie. Dat Gasa die beskikking oor 'n gevangenis gehad het, weet ons uit die verdere geskiedenis van dieselfde rigter²⁰⁾.

Daar is in hierdie kort geskiedenis 'n paar duister punte. Die vernaamste moeilikheid is wel die feit, dat terwyl volgens ons teks die Gasiete Simson gedurende die nag voorgelê het by die stadspoort, ons tog daar niks van lees dat Simson, toe hy omtrent die midde van die nag by die stadspoort kom, daar Filistyne aangetref het nie. Hierdie moeilikheid word wel opgelos deur in vers 2 die woord „nag” deur „dag” te vervang²¹⁾, maar dit is 'n gewelddadige wysiging wat deur geen enkele tekskritiese hulpmiddel gesteun word nie. Miskien is dit die beste om te veronderstel, dat hulle wel hul posisie by die stadspoort ingeneem het, maar aangesien hulle Simson eers teen die

¹⁹⁾ Rigters 16:1-3.

²⁰⁾ Rigters 16:21.

²¹⁾ So bv. KITTEL (*Biblia Hebraica*, 1937³). G. F. MOORE, *A critical and exegetical commentary on Judges*, 1895, en SCHULZ, a.w., skrap die woorde „omsingel hulle hom en lê hom die hele nag voor by die stadspoort” as 'n latere toevoeging.

môre, as die poort oopgesluit word²²), verwag het, aan die slaap geraak het²³).

Dit is egter in ons verband van minder belang. Opmerklik is egter dat die Filistyne dieselfde reël volg as die Israeliete en die van afkoms Fenisiese koningin Isebel. Dit bewys nie dat die Filistyne in hul vroeëre gebied Kaftor — vermoedelik Kappadosië — hierdie reël geken het nie. Daar is meer aanwysings dat die Filistyne die bestaande reg in Kanaän onveranderd oorgeneem het²⁴). Die Filistynse veroweraars van die S.W.-hoek van Palestina het merkwaardig gou aan die ouere bevolking geassimileer. Hulle taal het op 'n enkele woord na verdwyn²⁵); selfs in die einame van hul konings verdwyn na 'n paar eeue die nie-Semitiese element²⁶). Die hoofgode van die Filistynse stede was altyd gestaltes uit die Semitiese pantheon²⁷), al het daar met die Filisyne, blykens die lokalisasie van die Andromedamiete te Jaffa, wel godsdienstige voorstellings uit die nie-Semitiese wêreld saamgekom²⁸). Ons verhaal bewys nou, dat ook die reg in die Filistynse pentapolis in wese Kanaänities gebly het.

* *
*

Soos ons reeds opgemerk het, kom daar in die wetgewende dele van die O.T. geen bepaling omtrent die betree van 'n huis voor nie. 'n Groot deel van die reg was nooit iets anders as gewoontereg nie; oor die algemeen is die geskrewe bepalings in die O.T. beslissings in gevalle waaroor geen eenstemmigheid bestaan het nie, of ook dokumente van hervormings. Wat algemeen aanvaar word, geld as vanselfsprekend en niemand voel dan die noodsaaklikheid om dit op skrif te stel nie. Tog is daar miskien een bepaling, wat in hierdie verband genoem moet word. Ons het die oog op Ex. 22 : 1, 2 (in die vertalings : 2, 3): „As 'n dief betrap word terwyl hy inbreek; en word hy geslaan, sodat hy sterwe, dan sal daardeur geen bloedskuld ontstaan nie; as die son oor hom opgegaan het, dan ontstaan daardeur bloedskuld.” Hierdie bepaling het sy parallele nie maar net in die Atheense en ou-Romeinse reg nie²⁹), maar ook nog in die regsbewussyn

²²) Vgl. (e contrario, onder besondere omstandighede) Neh. 7 : 3.

²³) So C. F. KEIL en F. DELITZSCH, *Biblical commentary, Joshua, Judges, Ruth*, 1868.

²⁴) Die skrywer gee 'n voorbeeld daarvan in sy verhandeling „*Best man and bride, from Sumer till St. John*”, wat binnekort in die *Journal of Near East Studies* sal verskyn.

²⁵) Die woord *sêrên*, Filistynse vorstetitel, vgl. Grieks *turannos*.

²⁶) Dit lyk of *Ikausu* van Ekron (K. TALLQVIST, *Assyrian personal names*, 1914, p. 95) die laaste nie-Semitiese naam is, vgl. die Bybelse Agis van Gat.

²⁷) So Dagon, vgl. E. DHORME, *Les religions de Babylonie et d'Assyrie*, 1945, p. 165-167, met die literatuur, vermeld opp. 173; die selfde geld ook van Astarte (I Sam. 31 : 10).

²⁸) Vgl. ook die Griekse miete van Leda en die swaan met die veelvuldige afbeeldinge van hierdie voël op die Filistynse ceramiek.

²⁹) Sien W. H. GISPEN, *Exodus* (Korte Verklaring der Heilige Schrift met nieuwe vertaling), op 22 : 2, 3.

van baie hedendaagse volke³⁰). Verskillende kommentatore meen dat die verklaring van die strengere behandeling van die nagtelike dief gesoek moet word in die gevare wat die huisbewoners loop, sodat die bepaling sou berus op die erkenning van die reg van selfverdediging³¹). (Die Nederlandse juridiese begrip van noodweer-exces). Maar daar is geen sprake van dat doodslag uit noodweer in Israel geen bloedskuld sou laat ontstaan nie. 'n Tiperende voorbeeld is die dood van Asahel, wat deur Joab op Abner gewreek word³²).

Daar moet dus na 'n ander rede gesoek word, een wat miskien minder rasioneel mag lyk, en daarom des te aanneemliker is: die onskendbaarheid van die huis by nag. Heeltemaal afgesien van die diefstal of poging daartoe is die binnedring van 'n huis by nag sulk 'n oortreding van die sede, dat die man wat hom daaraan skuldig maak homself buite die gemeenskap plaas, sodat sy dood nie 'n rede vir bloedwraak kan oplewer nie.

Die vraag na die agtergrond van hierdie beskouing kan nie gemaklik beantwoord word nie. Die mees voor die hand liggende en waarskynlik korrekte verklaring sal wel wees, dat die nagtelike betreding van 'n ander se huis die eer van die vroue in daardie huis in gevaar bring. In 'n ander opstel in hierdie tydskrif is daarop gewys, dat by 'n volk wat die genealogiese beginsel bo die territoriale stel, die ernstigste misdaad dié is, wat die suiwerheid van die nageslag bedreig³³). Owerspel het gewoonlik by nag plaas gevind³⁴). In hierdie verband is dit veelbetekend, dat, terwyl die Romeinse jeunesse dorée daar 'n spesiale genoeë in geskep het om by nag die deur van die geliefde oop te breek³⁵), die Israelitiese minnaar nie verder gaan as om te klop en om toegang te vra nie³⁶). Dis dieselfde verskil as tussen die manne van Sodom, wat probeer om met geweld die huis oop te breek, en die inwoners van Gibe³⁷).

Teen hierdie verklaring pleit egter, dat in die ou-Babiloniese wet van Eshnunna, die codex van Bilalama³⁸), bepalings voorkom, wat in

³⁰) Tydens sy verblyf op Java het die skrywer verneem dat die Javaanse dorpsgemeenskap nog altyd die dood van die nagtelike inbreker as regmatig beskou, altans in dié sin, dat hy by ontdekking dood geslaan kan word; as hy egter gevang en tot die môre bewaar is, word hy nie meer ter dood gebring nie. Dis dus geen kwessie van straf nie, maar van verdediging van lyf en goed, as die inbreker doodgemaak word.

³¹) So b.v. KEIL en DELITZSCH, *Biblical commentary, The Pentateuch*, 1864; H. HOLZINGER, *Exodus* (Kurzer Handkommentar), 1900.

³²) Vgl. II Sam. 2:19-23 met 3:27.

³³) Hervormde Teologiese Studies, III, 1946, p. 169, 170.

³⁴) Sien bv. Spr. 7:9 en 18.

³⁵) TIBULLUS I, 1:73; I, 10:54; HORATIUS, Odes, I, 25:1-8.

³⁶) Hooglied 5:2.

³⁷) Vgl. Gen. 19:9 met Rigters 19:22; die woord, wat die Afrikaanse vertaling (met GENESIUS-BUHL en baie kommentare) weergee met „klop”, word deur L. KÖHLER, *Lexicon in Veteris Testamenti libros*, 1949, s.v., vertaal deur „mekaar verdring”.

³⁸) Sien hieroor die mededeling van B. GEMSER in hierdie tydskrif, VI, p. 57-61.

'n ander rigting wys. In §12 behandel hierdie wetboek die diefstal van gewasse op die veld, in §13 die inbraak in 'n huis. Die twee gevalle word parallel behandel: as die diefstal oordag gepleeg is, word dit met 'n geldboete gestraf; maar het dit gedurende die nag plaas gevind, dan volg die doodstraf.

Dis duidelik dat ons verklaring van die bepaling in Exodus nie kan dien om codex Bilalama §12 en 13 te verklaar nie: want diefstal op die veld kan die sedelikheid nie in gevaar bring nie. Die wetgewer, wie se leidende beginsel netsoos die van Hammurabi die beskerming van die eiendom skyn te wees, het teenoor groter kansse op welslae van die misdaad ook groter risiko by ontdekking wil stel. By nag kan die vrugte op die veld moeiliker bewaak word as oordag: daarom word die strafbedreiging verswaar. Uit moreel oogpunt kan dit nie geregverdig word nie; vir ons besef is die diefstal op klaarligte dag wellic nog afkeurenswaardiger as gedurende die nag, omdat dit van groter astrantheid getuig. Maar die bedoeling van die Babyloniese wetgewer is nie om die deug te beloon of die ondeug te straf nie, maar om die eiendomsreg te beskerm. Ons kan nie ontken dat uit daardie oogpunt die swaardere strafbedreiging logies en doelmatig is nie.

Dit moet dan ook die verklaring wees van die strafverswaring vir die geval dat 'n inbraak by nag plaas vind. Die nag begunstig die poging van die misdadiger: nog in die Nuwe Testament is die „dief in die nag” spreekwoordelik³⁹). Die codex van Bilalama probeer om die misdadiger deur 'n bedreiging met die doodstraf af te skrik, nou sy kansse om ontdek te word soveel geringer geword het. By wyse van analogie sou dieselfde verklaring ook op die bepaling van Ex. 22:12 toegepas kan word.

Maar hierdie analogie-redenering kan alleen gebruik word as inderdaad al die besonderhede, of altans die mees belangrike, met mekaar ooreenstem. Dit is egter nie die geval nie. Daar is veral een belangrike verskil tussen die Babiloniese en die Bybelse bepalings: die Babiloniese reël behoort tot die strafreg, deur die staat vasgestel en deur die staat uitgevoer; die Bybelse reël beskerm die partikuliere regshandhawing teen die partikuliere bloedwraak. Dit is 'n strukturele verskil, en by die regsvergelyking het strukturele verskille meer gewig as materiële ooreenkomste op onderdele⁴⁰).

Dis dus lang nie seker dat daar 'n genetiese samehang tussen die Bybelse en die Babiloniese bepaling is nie. Hierdie twyfel word nog versterk deur 'n chronologiese oorweging. Die bepaling van

³⁹) I Thess. 5:2, 4; II Petrus 3:10; vgl. ook Op. 3:3; 16:15 (in verband met die waaksaamheid), en Matth. 24:43; Luk. 12:39.

⁴⁰) Vgl. die prinsipiële beskouinge van M. DAVID, *De codex Hamoerabi en zijn verhouding tot de wetsbepalingen in Exodus*, Tijdschrift voor rechts-geschiedenis, 1940, 6. 1-26.

Bilalama vertoon geheel en al 'n later stadium in die regsontwikkeling as die van Exodus. In die codex van Eshnunna het die reg 'n staatsaangeleentheid geword; die bepaling is met mekaar in ooreenstemming gebring; dit verraaï 'n centraliserende en harmoniserende tendens, wat 'n later stadium van regsontwikkeling verteenwoordig. Daarteenoor staan die bepaling van Exodus digter by die primitiewe reg. En tog dateer die wet van Bilalama uit die twintigste eeu voor ons jaartelling, terwyl die primitiewere Exodus-bepaling op sy vroegste in 1200 v.Chr. te boek gestel is. Aangesien ons nie kan aanneem dat die regsontwikkeling 'n regressiewe rigting ingeslaan het nie, moet ons 'n kloof tussen die Mesopotaamse en die Kanaänitiese reg aanneem; met ander woorde, aan die Mesopotaamse reg kan geen dwingende bewyse omtrent die Israelitiese reg ontleen word nie, vir sover dit die onskendbaarheid van die huis by nag sou raak.

Hierdie onskendbaarheid kan dus nietteenstaande die Babiloniese bepaling tog nog verklaar word uit die strewe om die eerbaarheid van die huisbewoners — in 'n vroeëre stadium natuurlik die tentbewoners⁴¹⁾ — buite verdenking te hou. 'n Ander verklaring sou sy grondslag kan soek in die religieuse en magiese begrippe, wat met die begrip „huis” verbind word. In verband met die geheel van Israel se geestesmerk lyk dit nie nodig of wenslik nie. As egter die wetsbepaling saamhang met 'n ouere Kanaänitiese reël, soos ons uit die geskiedenis van Ragab en die van Simson te Gasa afgelei het, dan is die moontlikheid nie uitgesluit, dat in voor-Israelitiese tyd 'n magiese motivering bestaan het nie. Maar dis moeilik om in te sien, waarom die genius van die huis meer vertoorn sou wees oor inbreuke op sy domein, wat gedurende die nag plaas vind, as oor oortredings by daglig. Feitlik kan dit alleen verklaar word uit die feit, dat ook die mens, wat hoof van die huis is, hom oor 'n nagtelike inbraak meer verontwaardig as oor een oordag. En daarmee het ons tot die oorspronklike vraag teruggekom. Die magiese verklaring bied geen oplossing nie.

Die beskerming van eer en goeie naam, en daarmee die van die suiwerheid van die nageslag, bly die beste motief vir hierdie merkwaardige bepaling. Diefstal as sodanig verdien nie die doodstraf nie; maar by 'n nagtelike inbraak sal niemand kan sê of die bedoeling van die inbreker wel inderdaad diefstal is nie. Dit kan ook 'n aanslag wees op die eerbaarheid van die vroue in die huis, en dit kan en moet met alle middels afgeweer word. Die eer van 'n vrou is 'n hoë waarde as die lewe van haar belager. In die Dekaloog geld egbreuk as 'n groter kwaad as diefstal; dit kan dus ook swaarder gestraf word.

Van hieruit word die sin van die regs-bepaling eers geheel dui-

⁴¹⁾ Miskien speel dit 'n rol in die geskiedenis van Jael, Rigters 4:17-22; 5:24-27.

delik. Aan die reg van 'n man om die eer van sy vrou of dogters ook met die toepassing van wapengeweld te verdedig, word deur die Bybelse wetgewing nie getorring nie. Dit spreek so vanself, dat daar geen bepaling aangewys kan word, wat dit uitdruklik verseker nie⁴²⁾). Maar nou sou dit moontlik wees, dat die familie van 'n man wat op daardie manier sy dood gevind het, later 'n eis tot bloedwraak sou instel op grond van die bewering, dat die bedoeling van die inbreker glad nie egbreuk of ontering nie, maar net diefstal was. Hierteenoor stel die wet nou vas, dat ook al was die doel net diefstal, die nagtelike inbreker niettemin sy lewe verbeur het en dat daar geen rede tot bloedwraak deur ontstaan het nie.

* *
*

Die belangrykste algemene konklusie, wat ons uit die gevalle van die onskendbaarheid van die huis by nag kan trek, is wel hierdie, dat een en dieselfde reël blykbaar gegeld het by Israeliete, (Dawid te Gibeä), Kanaäniete (Ragab te Jerigo), Fenisiërs (Isebel te Jisreël) en Filistyne (Simson te Gasa). Op grond hiervan sou mens kan praat van 'n regseenheid, en breër nog van 'n kultuureenheid, van die hele gebied van die Sinaitiese woestyn af tot die Fenisiese kus toe. Dit is duidelik 'n erfenis van die Kanaäniete, daterend uit 'n tydperk dat hulle as 'n min of meer homogene groep in hierdie gebied die leiding gehad het. Van 'n Kanaänitiese ryk was vir sover as ons kan nagaan nooit sprake nie; die eenheid van regsopvattinge kan dus die beste verklaar word as 'n erfenis uit die tyd voor hul vestiging in die kultuurland. In ieder geval is dit van belang om op te merk, dat die politieke verbroekeling van die Kanaäniete geen kulturele divergensie meegebring het nie. Tot dieselfde gevolgtrekking kom ons as ons die Kanaänitiese taal⁴³⁾ en literatuurvorme⁴⁴⁾ bestudeer.

'n Tweede belangryke gevolgtrekking raak ons beoordeling van die oorsprong van die Israelitiese reg. Daar is in die verlede welig te veel oor buitelandse, in die besonder oor Babiloniese invloede op die Bybelse wette gepraat. In die geskiedenis oor die onskendbaarheid van die huis by nag het ons duidelike bewyse van die ooreenstemming van Kanaänitiese en Israelitiese bepalings. Dit sal moeilik wees om hierdie ooreenstemming anders te verklaar as op grond van Kanaänitiese kultuurinvloed op Israel. Toe die Israeliete die taal van Kanaän oorgeneem het⁴⁵⁾, het met die taal ook heel wat geestesinhoud

⁴²⁾ Vgl. egter Spr. 7:23, wat op eierigting skyn te wys.

⁴³⁾ Behalve op die bekende verwantskap tussen Ugarities, die Kanaänitiese glosse uit die Amarna-briewe en Hebreeus, wys ons hier ook op die Kanaänitiese sinnetjie in die Egiptiese polemieë van Hori teen Amen-em-Ope, A. ERMAN, *Die Literatur der Aegypten*, 1923, p. 289; dit lees soos 'n sitaat uit die Ugaritiese gedigte.

⁴⁴⁾ Vgl. J. H. PATTON, *Canaanite parallels in the book of Psalms*, 1944.

⁴⁵⁾ Jes. 19:18 noem Hebreeus „die taal van Kanaän.”

saamgekom. Dit sou verbasingwekkend wees, as dit anders was; verbasingwekkend is inderdaad, dat die Israelitiese religie uiteindelik sy eie aard bewaar het. Die gedagte, dat 'n belangryke deel van die Israelitiese reg van Kanaänitiese oorsprong moet wees, is nie nuut nie⁴⁶). Maar nou het ons een spesiale geval, waar ons die vinger op kan lê. Dit sal die moeite werd wees om na dergelike gevalle te soek.

Nog 'n derde resultaat kan ons boek. Dit blyk uit hierdie geskiedenis, dat die mag van die owerheid (koning, koningin, stadsburgery) nie absoluut was nie. Die individuele burger het regte gehad, wat vir die bevoegdheid van die gemeenskap en sy organe 'n grens beteken het. Die mag van die koning hou op by die drumpel van die huis van sy onderdaan — altans solang dit nag is. Dat die koning in Israel geen volstrekte outokraat was nie, het ons altyd geweet. Maar nou blyk dieselfde te geld in die hele Kanaänitiese kultuurgebied. Die onderdaan het regte teenoor die owerheid. Daar is wette waaraan die koning gehoorsaam moet wees. In hierdie opsig staan ook die koning onder die wet. Hierdie opmerking mag miskien dien as 'n waarskuwing vir hulle, wat op die voetspoor van Engnell⁴⁷) oorals in Voor-Asië dieselfde, in casu goddelike, struktuur van die koningskap wil terugvind.